

УДК 303.8 (405)

DOI: 10.31673/2415-8089.2019.029713

Шмалій Л.В. аспірант,
Державний університет
телекомунікацій

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ

Мета статті полягає в розкритті сутності поняття "інформаційно-комунікаційне забезпечення економічної безпеки" в межах об'єкта дослідження, а саме соціально-економічних систем на рівні підприємства. В результаті дослідження методом аналізу та інтерпретацій понять "економічна безпека", "інформаційна безпека" було виведено нове поняття "інформаційно-комунікаційне забезпечення", сутність якого об'єднує ці два тісно пов'язані між собою стани діяльності підприємства, що гарантують його стабільний та прогресивний розвиток.

Ключові слова: економічна безпека, інформаційна безпека, інформаційно-економічне забезпечення, система економічної безпеки.

Постановка проблеми. В сучасних умовах процес успішного функціонування і економічного розвитку підприємства залежить від прийняття якісних і своєчасних управлінських рішень, які формуються на основі ретельного і всебічного аналізу інформації, що надходить як з внутрішньої, так і із зовнішнього середовища. В останні десятиліття у зв'язку з розвитком інформаційних технологій і загальної інформатизацією соціально-економічних відносин, зросло значення інформації не лише для економіки, але і для суспільства в цілому. Інформація стала одним з важливих управлінських ресурсів, нарівні з людськими, фінансовими та матеріальними. Її накопичення і споживання закладено в основу ефективного функціонування і розвитку як економіки, так і підприємництва.

З підвищенням ролі інформації, сформувалося інформаційний простір, який вимагає захисту від несанкціонованого або випадкового впливу на рівні держави, регіону, і, навіть, на рівні окремих підприємств. В економічній діяльності захист інформації дає можливість отримувати високі доходи, укладати вигідні контракти з контрагентами, істотно підвищує рівень конкурентоспроможності підприємства, а також дозволяє значно підвищити ефективність діяльності організації в цілому. У зв'язку з цим інформаційна безпека є невід'ємним елементом системи економічної безпеки.

З розвитком інформаційного суспільства, в якому здійснюють свою діяльність більшість суб'єктів ринкової економіки, інформація і всі основні складові процесу інформатизації набувають все більшу значимість. Саме тому в умовах конкуренції інформація нерідко стає об'єктом зазіхань. У таких ситуаціях комплексна інформаційна безпека виступає запорукою забезпечення економічної безпеки підприємства. Таким чином можна зробити висновок, що інформаційна та економічна безпека, органічно доповнюють один одного і нерозривно пов'язані не тільки з практичної точки зору, але і в понятійному відношенні.

У науковій-практичній літературі поняття "інформаційна безпека" і "економічна безпека" розглядаються окремо, що з нашої точки зору недоцільно в умовах інформатизації суспільства. Отже, необхідно дати поняття, яке буде максимально повно і однозначно визначати їх сутність та взаємозв'язок.

Економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності.

Для кожного підприємства «зовнішні» і «внутрішні» загрози суто індивідуальні. Разом з тим, на наш погляд, зазначені категорії включають окремі елементи, які прийнятні практично до будь-якого суб'єкту господарської діяльності.

До зовнішніх загроз і дестабілізуючих чинників можна віднести протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, фірм і приватних осіб, які займаються промисловим шпигунством або шахрайством, неспроможних ділових партнерів, раніше звільнених за різні проступки працівників підприємства, а також правопорушення з боку корумпованих елементів з числа представників контролюючих та правоохоронних органів.

До внутрішніх загроз і дестабілізуючих чинників відносяться дії або бездіяльності (у тому числі умисні і ненавмисні) співробітників підприємства, що суперечать інтересам його комерційної діяльності, наслідком яких може бути нанесення економічного збитку компанії, витік або втрата інформаційних ресурсів (у тому числі відомостей, що складають комерційну таємницю та / або конфіденційну інформацію), підрив її ділового іміджу в бізнес-колах, виникнення проблем у взаєминах з реальними і потенційними партнерами (аж до втрати важливих контрактів), конфліктних ситуацій з представниками кримінального середовища, конкурентами, контролюючими та правоохоронними органами, виробничий травматизм або загибель персоналу тощо.

Кількісний і якісний аналіз перерахованих вище загроз дозволяє зробити висновок про те, що надійний захист економіки будь-якої компанії є представляється можливим лише при комплексному та системному підході до її організації. У зв'язку з цим в лексиконі професіоналів, які займаються забезпеченням безпеки бізнесу, з'явився термін «система економічної безпеки підприємства». Але при цьому недостатньо уваги приділяється інформаційно-комунікаційному забезпеченню економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед авторів, які займалися проблемами економічної безпеки підприємства, можна виділити: Абалкіна Л. В., Казанцева С. В., Сенчагова В. К., Глазьєва С. Ю., Лисенко Ю. Р., Козаченко А. В., Ляшенко А. Н., Ілларіонов А. А. та інших.

Питанням інформаційно-комунікаційного забезпечення економічної безпеки приділялося недостатньо уваги раніше досліджували тільки як складову економічної безпеки, або як окрему категорію, пов'язану із захистом технічних засобів обробки, зберігання, переробки та подання інформації. Серед робіт вчених, які займалися вивченням інформаційної безпеки підприємства особливу увагу заслуговують дослідження Расторгуєва С. П., Феоктистова Р.Р., Стрельцова А. А., Петренко С., Алексенцев А. В. та інших.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Система економічної безпеки телекомунікаційного підприємства представляє комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз. В контексті завдань дослідження вказані складові потребують спеціального підходу з акцентом на інформаційно-комунікаційне забезпечення економічної безпеки. До основних завдань, що потребують такого вивчення відносяться: захист законних прав та інтересів підприємства та його працівників; збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку обстановки; вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу в компанії; своєчасне виявлення можливих устремлінь до підприємства та його співробітників з боку джерел зовнішніх загроз безпеці; недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, організованої злочинності та окремих осіб із протиправними намірами; протидія технічному проникненню в злочинних цілях; виявлення, попередження і припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності співробітників підприємства; захист співробітників підприємства від насильницьких посягань; забезпечення збереження матеріальних цінностей та відомостей, що становлять комерційну таємницю

підприємства; добування необхідної інформації для вироблення найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики економічної діяльності компанії; фізична і технічна охорона будівель, споруд, території та транспортних засобів; формування серед населення та ділових партнерів сприятливої думки про підприємство, що сприяє реалізації планів економічної діяльності; відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої внаслідок неправомірних дій організацій та окремих осіб; контроль за ефективністю функціонування системи безпеки, вдосконалення її елементів.

Мета дослідження полягає в розкритті сутності поняття "інформаційно-комунікаційне забезпечення економічної безпеки" в межах об'єкта дослідження, а саме - соціально-економічних систем на рівні підприємства. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- провести морфологічний аналіз понять "економічна безпека" та "інформаційне та комунікаційне забезпечення економічної безпеки підприємства";
- на основі синтезу раніше розрізнених понять сформулювати поняття "інформаційно-комунікаційне забезпечення економічної безпеки телекомунікаційного підприємства.

Виклад основного матеріалу. Побудова системи економічної безпеки підприємства має здійснюватися на основі дотримання принципів: законності, прав і свобод громадян, централізованого управління, компетентності, конфіденційності, розумної достатності, відповідності зовнішнім і внутрішнім загрозам безпеки, комплексного використання всіх видів ресурсу, самостійності та відповідальності за забезпечення безпеки, передової матеріально-технічної оснащеності, корпоративної етики, координації та взаємодії з органами влади та управління.

До основних елементів системи економічної безпеки підприємства відносяться: захист комерційної таємниці та конфіденційної інформації, комп'ютерна безпека, внутрішня безпека, безпека інфраструктури, фізична безпека, технічна безпека, безпека зв'язку, безпека господарсько-договірної діяльності, безпека перевезень вантажів та осіб, безпека рекламних, культурних, масових заходів, ділових зустрічей і переговорів, протипожежна безпека, екологічна безпека, радіаційно-хімічна безпека, конкурентна розвідка, інформаційно-аналітична робота, пропагандистське забезпечення, соціально-психологічна та профілактична, діагностика та експертна перевірка механізму системи безпеки. [1].

У наші дні все більшу актуальність набуває захист інтересів підприємства від протиправної діяльності корумпованих представників контролюючих та правоохоронних органів. У зв'язку з цим, даний напрямок роботи виділяється в окремий елемент системи економічної безпеки.

Основний сенс такої системи полягає в тому, що вона повинна носити випереджувальний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є:

- забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і примноження фінансів і матеріальних цінностей;
- попередження кризових ситуацій, у тому числі різних надзвичайних подій, пов'язаних з діяльністю «зовнішніх» і «внутрішніх» недоброзичливців.

Особливістю й одночасно складністю при побудові системи економічної безпеки є той факт, що її дієвість практично повністю залежить від людського фактору. Як показує практика, навіть при наявності на підприємстві професійно підготовленого персоналу служби безпеки, сучасних технічних коштів, не завжди вдається досягти бажаних результатів до тих пір, поки кожен працівник не усвідомлює важливість і необхідність впроваджуваних заходів економічної безпеки. [2].

Тому для юридично правильного, ефективного та всебічного використання системи захисту інтересів підприємства від усіх видів недоброзичливців вимоги по забезпеченню безпеки бізнесу викладаються у відповідних наказах керівника, трудових договорах з працівниками та їх посадових обов'язках, спеціальних інструкціях, положеннях, контрактах з діловими партнерами і т. д.

Система економічної безпеки підприємства тільки тоді буде відповідати встановленим вимогам, коли весь персонал буде розуміти важливість забезпечення економічної безпеки компанії і свідомо виконувати всі встановлені зазначеною системою вимоги. Досягається дана мета в результаті проведення безперервної, копійкової виховної та профілактичної роботи з працівниками підприємства, їх навчання та спеціальної підготовки з питань чинного законодавства та різних аспектів економічної безпеки.

В сучасних умовах процес успішного функціонування та економічного розвитку телекомунікаційних підприємств багато в чому залежить від вдосконалення їх діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки. В якості основних факторів, що негативно впливають на стан економічної безпеки підприємницької діяльності, можна виділити наступні: активна участь представників влади та управління в комерційній діяльності; використання кримінальних структур для впливу на конкурентів; відсутність законів, що дозволяють в повному обсязі протидіяти недобросовісній конкуренції; відсутність в країні сприятливих умов для проведення науково-технічних досліджень; відсутність детальної та об'єктивної інформації про суб'єктів підприємницької діяльності та про їх фінансове становище; відсутність культури ведення справ в підприємницькому середовищі; застосування оперативних і технічних методів з метою отримання потрібної інформації про конкурентів.

Питання захисту комерційної таємниці нерідко упускаються в ліцензійних угодах, договорах підяду на створення науково-технічної продукції, що призводить до витoku комерційно значущої інформації.

Заходи забезпечення збереження інформації на окремому підприємстві можуть бути різні за масштабами та формами і залежати від виробничих, фінансових та інших можливостей підприємства, від кількості та якості охоронюваних секретів. При цьому вибір таких заходів необхідно здійснювати, виходячи з принципу розумної достатності, дотримуючись у фінансових розрахунках «золотої середини», так як надмірне закриття інформації, так само як і недбале ставлення до її збереження, можуть викликати втрату певної частки прибутку або призвести до серйозних збитків.

Отже, проект забезпечення економічної безпеки телекомунікаційного підприємства представляє собою єдиний організаційно-технічний комплекс, в ході формування якого розробляється концепція та політика забезпечення економічної безпеки. Політика економічної безпеки визначає правильний, з точки зору організації, спосіб використання інформаційних та комунікаційних ресурсів, правила доступу до конфіденційної інформації, а також процедури запобігання порушень режиму безпеки та реагування на них.

Слід зазначити, що ефективність політики безпеки тільки тоді буде перебувати на належній висоті, коли її реалізація буде представляти собою результат спільної діяльності співробітників організації, здатних зрозуміти всі її аспекти, і керівників, здатних впливати на її втілення в життя. Не менш важливим фактором, що впливає на дієвість політики безпеки, представляється готовність персоналу до виконання її вимог, доведення до кожного його обов'язків по підтриманню режиму безпеки. Дотримання політики безпеки має гарантуватися наявністю відповідального за кожним видом проблем. [3, с. 823].

Всі основні положення політики безпеки повинні бути закріплені в відповідних розпорядчих документах, склад і зміст яких визначаються специфікою діяльності підприємства.

Роботи з оснащення та підтримки системи інформаційно-комунікаційного забезпечення, розробка відповідних розпорядчих документів входять до комплексу організаційних заходів, на основі якого може бути досягнутий достатній рівень економічної безпеки. Розроблені документи визначають функції, необхідні для належного інформаційно-комунікаційного забезпечення економічної безпеки, серед яких найбільш значущими є:

- **адміністративно - розпорядча** - підготовка рішень з підтримання режимів безпеки і конфіденційності; визначення положень, прав, обов'язків і відповідальності посадових осіб з

питань безпеки, а також щодо здійснення представницьких функцій підприємства в даній галузі її діяльності;

- **господарсько-розпорядча** – визначення (спільно з іншими підрозділами підприємства) ресурсів, необхідних для вирішення завдань по забезпеченню безпеки підприємства, підготовка та проведення заходів організаційно – технічного та правового характеру, спрямованих на збереження його власності, в тому числі інтелектуальної;
- **обліково-контрольна** – визначення критично важливих напрямів фінансово-економічної, виробничо – комерційної та інших видів діяльності, що підлягають захисту, а також можливих каналів витоку інформації та інших загроз фінансової стабільності та стійкості підприємства, оцінка джерел їх виникнення; налагодження дієвого контролю;
- **організаційно-технічна** – створення організаційних структур за окремими напрямками роботи (захист інформації, економічна безпека); організація взаємодії між окремими структурними підрозділами підприємства, які сприяють досягненню цілей політики безпеки;
- **планово-виробнича** - розробка комплексних програм та окремих планів забезпечення безпеки підприємства, підготовка та проведення відповідних заходів;
- **матеріально-технічна** - спрямовується на матеріально-технічне та технологічне забезпечення діяльності системи безпеки, оснащення її спеціальною технікою;
- **науково-методична** - накопичення і поширення передового досвіду в галузі забезпечення безпеки; організація навчання співробітників інших підрозділів (в необхідному їм обсязі);
- **інформаційно - аналітична** – збір, накопичення та обробка даних, що відносяться до сфери безпеки, створення та використання необхідних для цього технічних і методичних засобів.

Тим не менш, слід мати на увазі, що забезпечення системи безпеки надійним інструментарієм, грамотна розстановка пріоритетів її діяльності, як і всяка кваліфікована робота, що вимагає участі в ній фахівців, які мають відповідну фахову підготовку і, що не менш важливо, що володіють досить великим практичним досвідом у цій галузі. Систему безпеки підприємства повинні створювати професіонали, а співпраця з ними може бути плідною, тільки якщо вона довгострокова. [4].

Перехід економіки на ринкові відносини вимагає від керівників підприємств не лише розробки ринкової стратегії, але і стратегії безпеки, обов'язково включає спеціальні програми по захисту інтелектуальної власності та економічної безпеки. Відповідно, роль підрозділу, відповідального за проведення даної роботи на підприємстві, що виконує функції дотримання правил політики безпеки і плану захисту, управління засобами захисту, контролю за правильністю їх експлуатації, виявлення спроб та фактів порушень і вжиття заходів щодо їх нейтралізації, також виходить на перший план. [5, с.498]. Ослаблення практично будь-якої складової інфраструктури підприємства безпосередньо позначається на його безпеці, тому процес управління підприємством знаходяться в тісному взаємозв'язку з питаннями безпеки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Важливою умовою стабільного функціонування телекомунікаційного підприємства є належне інформаційно-комунікаційне забезпечення економічної безпеки.

В умовах глобалізації комунікаційних ринків сучасне управління інформаційними ресурсами залежить від економічних, науково-технічних, виробничих, соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві. Світова тенденція останніх років до комп'ютеризації всіх сфер життя і необмеженого доступу до Всесвітньої мережі Інтернет призвело до неможливості чіткого розподілу меж впливу певного підприємства, об'єднання або навіть країни на світові інформаційні ресурси.

Незважаючи на це, сьогодні в інформаційно-комунікаційній сфері виникли нові явища, елементи і категорії, з'явилися нетрадиційні трактування постійних понять, визначилися спірні наукові моменти, що викликали гостру дискусію. У наукових колах поняття "інформаційно-комунікаційне забезпечення економічної безпеки

телекомунікаційного підприємства" також зазнає змін, супроводжується значним полемікою і представляє собою наукову перспективу.

Список використаної літератури

1. Аванесова Н.Е. Державне рулювання процесів забезпечення економічної безпеки підприємств оборонної промисловості України. *Інтелект XXI*. 2017. № 2. С. 53-58.
2. Алькема В.Г. Управління змінами в системі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2014. Вип. 38. С. 117-119.
3. Барановський О.І. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. Київ: УБС НБУ, 2014. Т. 1. 823 с.
4. Гудзь О.Є. Формування адаптивного механізму фінансової безпеки агроформувань: методологічний вимір. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. 2009. Вип. 90. С. 30-48.
5. Ілляшенко О.В. Механізми системи економічної безпеки підприємства: монографія. Харків: Мачулін, 2016. 498 с.

REFERENCES

1. Avanesova N. E. (2017) Derzhavne rehulyuvannya protsesiv zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstvam oboronnoyi promyslovosti Ukrayiny [State regulation of the processes of providing economic security to the enterprises of the defense industry of Ukraine]. *Intelligence XXI*, (2), 53-58.
2. Alkema V.G. (2014) Upravlinnya zminamy v systemi ekonomichnoyi bezpeky sub'yektiv hospodaryuvannya [Management of changes in the system of economic security of economic entities]. *Scientific notes of the University "KROK"*, (38), 117-119.
3. Baranovsky O. I. (2014) Filosofiya bezpeky: monohrafiya [Philosophy of safety: monograph]. Kyiv: UBS NBU.
4. Gudz O. Ye. (2009) Formuvannya adaptivnoho mekhanizmu finansovoyi bezpeky ahroformuvan': metodolohichnyy vymir [Formation of Adaptive Mechanism for Financial Safety of Agroformations: Methodological Dimension] *Kharkov National Technical University of Agriculture: Economic Sciences*, (90), 30-48.
5. Ilyashenko O.V. (2016) Mekhanizmy systemy ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [Mechanisms of the system of economic security company: monograph]. Kharkiv: Machulin.

ШМАЛИЙ ЛЮДМИЛА ВЛАДИМИРОВНА. ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ: ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ. Цель статьи заключается в раскрытии сущности понятия "информационно-коммуникационное обеспечение экономической безопасности" в пределах объекта исследования, а именно социально-экономических систем на уровне предприятия. В результате исследования методом анализа и интерпретаций понятий "экономическая безопасность", "информационная безопасность" было выведено новое понятие "информационно-коммуникационное обеспечение", суть которого объединяет эти две тесно связанные между собой состояния деятельности предприятия, обеспечивающие его стабильное и прогрессивное развитие.

Ключевые слова: экономическая безопасность, информационная безопасность, информационно-экономическое обеспечение, система экономической безопасности.

SHMALIY LYUDMILA. INFORMATION AND COMMUNICATION SECURITY OF ECONOMIC SECURITY TELECOMMUNICATION ENTERPRISES: ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES. *The purpose of the article is to reveal the essence of the concept of "information and communication security of economic security" within the scope of the research object, namely, socio-economic systems at the enterprise level. As a result of the study, the method of analysis and interpretation of the concepts "economic security" and "information security" resulted in the new concept of "information and communication support", the essence of which unites these two closely related states of activity of the enterprise, ensuring its stable and progressive development.*

Key words: *economic security, information security, information and economic support, system of economic security.*